

ภาคผนวก

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ภาควิชาอิสลามศึกษา

วิทยาลัยอิสลามศึกษา ☎ 1590

ที่ มอ 760/291

วันที่ 17 พฤษภาคม 2548

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ คลมนรรัตน์ บากา

ด้วยนายเชาวน์ฤทธิ์ เรืองปราชญ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา (อุศุลุดดีน) วิทยาลัยอิสลามศึกษา กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยมี ดร.อับดุลเลาะ การ์รีนา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ ภาควิชาอิสลามศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามจุดประสงค์ของแบบสอบถาม ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้วิจัยในการปรับปรุงเครื่องมือเพื่อการวิจัยต่อไป พร้อมนี้ขอส่งแบบสอบถามเรื่องความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 1 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จักขอบคุณยิ่ง

อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต)

หัวหน้าภาควิชาอิสลามศึกษา

สำเนาเรียน

1. รองศาสตราจารย์ คลมนรรัตน์ บากา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิรพันธ์ เคมะ
3. ดร.นิเลาะ แวอูเซ็ง

ที่ ศษ. 0521.2.08/ว 385

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

5 ตุลาคม 2548

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาปริญญาโทเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน อีหม่ามประจำมัสยิด.....

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ชุด

ด้วยนายเชาวน์ฤทธิ์ เรืองปราชญ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยมี ดร.อับดุลเลาะ การ์รีนา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิบราเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ นักศึกษาจะต้องเก็บข้อมูลจากท่านและสัปบุรุษประจำมัสยิดของท่าน จำนวน 16 ท่าน จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดแจกแบบสอบถามให้กับสัปบุรุษประจำมัสยิดของท่านตอบแบบสอบถามตามจำนวนดังกล่าว และขอความกรุณาส่งแบบสอบถามคืนไปถึง นายเชาวน์ฤทธิ์ เรืองปราชญ์ ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000 ภายใน 15 วัน หลังจากท่านได้รับแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

อิสมาแอ อาลี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิสมาแอ อาลี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

โทรศัพท์ 0-7333-1305

โทรสาร 0-7334-8726

เลขที่ □□□□

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

ความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามตามสภาพความเป็นจริง
2. กรุณาตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อและทุกตอน
3. ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลทุกอย่างเป็นความลับและจะใช้เพื่อการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น
4. แบบสอบถามนี้มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัย

นายเชาวนฤทธิ เรื่องปราชญ์

กรุณาส่งคืน

นายเชาวนฤทธิ เรื่องปราชญ์

ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

ตอนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง □ หน้าข้อความตามสภาพที่ตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ

1. ชาย
 2. หญิง

2. อายุ

1. ต่ำกว่า 30 ปี
 2. 30-39 ปี
 3. 40-49 ปี
 4. 50-59 ปี
 5. 60 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษาสามัญ

1. ต่ำกว่า ป.4
 2. ป.4 – ป.7 หรือเทียบเท่า
 3. ม.1 – ม.6 หรือเทียบเท่า
 4. มศ.1 – มศ.5 หรือเทียบเท่า
 5. ปวช. – ปวส.
 6. ปริญญาตรี
 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. การศึกษาศาสนา

1. ต่ำกว่าพิธีคูอิน ป.4
 2. พิธีคูอิน ป.4
 3. พิธีคูอิน ป.6
 4. อิบติคาอีย์

5. สถานที่อยู่อาศัย

1. ในเขตเทศบาล
 2. นอกเขตเทศบาล

6. อาชีพ

1. เกษตรกรรม
 2. รับราชการ
 3. ค้าขาย
 4. รับจ้าง
 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

7. รายได้ต่อเดือน

1. ต่ำกว่า 2,000 บาท
 2. 2,000 – 4,000 บาท
 3. 4,000 - 6,000 บาท
 4. 6,000 – 8,000 บาท
 5. มากกว่า 8,000 บาท

8. ฐานะทางสังคม

(ด้านศาสนา)

1. อิหม่าม
 2. คอเตบ
 3. บิหลั่น
 4. กรรมการประจำมัสยิด
 5. กรรมการอิสลามประจำจังหวัด

☐ 5. มุตะวัตติต	☐ 6. สัปบุรุษประจำมัสยิด
☐ 6. ชานะวีรย์	(ด้านสังคม)
☐ 7. ปริญาตรี	☐ 7. ผู้ใหญ่บ้าน
☐ 8. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	☐ 8. กำนัน
	☐ 9. อบต. ☐ 10. สามัญชน

ตอนที่ 2

ความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจง

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ท่านเห็นว่าตรงกับกรปฏิบัติของท่านมากที่สุด

1. คำถามทั่วไปเกี่ยวกับความเชื่อและการทำบุญ

1. ท่านมีความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์และหมอดูหรือไม่

- 1. เชื่อ
- 2. เชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง
- 3. ไม่เชื่อ
- 4. ไม่แน่ใจ
- 5. ไม่ตอบ

2. ท่านมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือไม่

- 1. เชื่อ
- 2. เชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง
- 3. ไม่เชื่อ
- 4. ไม่แน่ใจ
- 5. ไม่ตอบ

3. ท่านเข้าร่วมในงานทำบุญต่าง ๆ ในรอบ 1 ปี มากน้อยเพียงใด

- 1. 1 - 3 ครั้ง
- 2. 4 - 6 ครั้ง
- 3. 7 - 10 ครั้ง
- 4. มากกว่า 10 ครั้ง

4. ในรอบหนึ่งปีท่านทำบุญประมาณกี่ครั้ง

- 1. 1-2 ครั้ง
- 2. 3-4 ครั้ง
- 3. 5-6 ครั้ง
- 4. มากกว่า 6 ครั้ง (โปรดระบุ).....
- 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. ท่านเสียค่าใช้จ่ายในการทำบุญแต่ละครั้งประมาณเท่าไร

- 1. ต่ำกว่า 1,000 บาท
- 2. 1,000-2,000 บาท
- 3. 2,001-3,000 บาท
- 4. มากกว่า 3,000 บาท (โปรดระบุ).....

6. ท่านเชิญผู้คนมาร่วมในการทำบุญแต่ละครั้งประมาณเท่าไร

- 1. 1-20 คน
- 2. 21-30 คน
- 3. 31-40 คน
- 4. มากกว่า 40 คนขึ้นไป (ระบุจำนวนมากที่สุด).....

2. ความเชื่อและประเพณีในการทำบุญเพื่อคนมีชีวิต

การทำบุญโกนผมไฟ

7. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำบุญโกนผมไฟ

- 1. เป็นสิริมงคลแก่ทารก
- 2. ปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านศาสนา
- 3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
- 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

8. ท่านจัดงานทำบุญโกนผมไฟให้กับทารกในวันที่เท่าใดหลังจากการคลอด

- 1. ในวันที่ 1-3 หลังจากคลอด
- 2. ในวันที่ 7 หลังจากคลอด
- 3. ไม่จำกัดเวลา

4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
9. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการเลือกวันในการทำบุญ โยนหมไฟให้กับทารก
1. เพื่อเป็นสิริมงคลให้กับทารก
2. ปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านศาสดา
3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
10. สัตว์ชนิดใดที่ท่านใช้เชือดในการทำอะเกะฮะฮูให้กับทารก
1. แพะหรือแกะ
2. วัวหรือควาย
3. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
11. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการเลือกสัตว์ในข้อที่ 10 ในการทำอะเกะฮะฮูให้กับทารก
1. เพื่อเป็นสิริมงคลให้กับทารก
2. ปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านศาสดา
3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
12. บุคคลประเภทใดที่ท่านเลือกให้เป็นผู้โยนหมไฟให้กับทารก
1. ผู้รู้หรือ โต๊ะอิหม่าม
2. บุคคลใดก็ได้
3. ด้วยตนเอง
4. อื่นๆ (โปรดระบุ)
13. เหตุผลใดที่ท่านจึงเลือกที่จะให้บุคคลในข้อที่ 12 เป็นผู้โยนหมไฟให้กับทารก
1. เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ทารกและเด็กเติบโตขึ้นมาจะได้เป็นเหมือนผู้นั้น
2. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
3. อื่นๆ (โปรดระบุ)
14. เมื่อโยนหมไฟให้กับทารกหมดแล้วท่านเคยนำหมของทารกทั้งหมดไปใส่ในผลมะพร้าวอ่อนแล้วนำไปฝังดินหรือไม่
1. เคย
2. ไม่เคย

15. หากตอบว่าเคยปฏิบัติ ท่านมีความเชื่ออย่างไร
- 1. เป็นที่ระลึกในการ โคนผมไฟให้กับทารก
 - 2. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
 - 3. อื่นๆ (โปรดระบุ)
16. ในการทำบุญ โคนผมไฟมีพิธีขึ้นเปลหรือไม่
- 1. มี
 - 2. ไม่มี
17. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับพิธีขึ้นเปล
- 1. จะได้เป็นสิริมงคลให้กับเด็กและเพื่อจะได้เป็นเด็กที่เลี้ยงง่าย
 - 2. ปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านศาสดา
 - 3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
 - 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)
18. ในการทำบุญ โคนผมไฟมีพิธีเปิดปาก (ตะห่้นึก) หรือไม่
- 1. มี
 - 2. ไม่มี
19. ท่านใช้สิ่งใดในการเปิดปาก (ตะห่้นึก) ให้กับทารก
- 1. แหวนทองกับน้ำผึ้ง
 - 2. แหวนทองกับน้ำเชื่อม
 - 3. สำลึกับน้ำผึ้ง
 - 4. สำลึกับน้ำเชื่อม
 - 5. อินทผลัมกับน้ำซ้่มซ้่ม
 - 6. อื่นๆ (โปรดระบุ)
20. ท่านมีความเชื่ออย่างไรในการใช้สิ่งดังกล่าวกับการเปิดปาก (ตะห่้นึก) ให้กับทารก
- 1. เพื่อเป็นสิริมงคลให้กับทารก
 - 2. ปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านศาสดา
 - 3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
 - 4. อื่นๆ (โปรดระบุ)

21. ท่านเคยทำศอดาเกาะฮุดด้วยกับเงินหลังจากที่นำผมของทารกไปซั่งหรือไม่

- 1. เคย
- 2. ไม่เคย
- 3. อื่นๆ (โปรดระบุ)

การทำบุญเข้าสู่นัด

22. ท่านทำการตัดสู่นัดให้กับบุตรตอนเขาอายุเท่าใด

- 1. หลังจากการคลอด
- 2. 1-5 ปี
- 3. 6-10 ปี
- 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

23. ท่านมีความเชื่ออย่างไรในการตัดสู่นัดในข้อที่ 22

- 1. ปฏิบัติตามคำสั่งของท่านศาสดา
- 2. เพื่อให้อวัยวะเพศสะอาดปราศจากนยะยิส
- 3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
- 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

24. หากมีโอกาสท่านจะจัดการทำบุญเนื่องในการเข้าสู่นัดหรือไม่

- 1. จัด
- 2. ไม่จัด

25. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำบุญเข้าสู่นัด

- 1. ปฏิบัติตามคำสั่งของท่านศาสดา
- 2. เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่เข้าสู่นัด
- 3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
- 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

26. ในการทำบุญเข้าสู่นัดมีการทำข้าวเหนียวสีเหลืองและข้าวเหนียวสีขาวหรือไม่

- 1. มี
- 2. ไม่มี

27. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำข้าวเหนียวเหลืองและข้าวเหนียวขาวในการทำบุญเข้าสู่วันต์

- 1. ปฏิบัติเพื่อเป็นสิริมงคล
- 2. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
- 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

การทำบุญเนื่องในการแต่งงาน

28. หากท่านมีบุตรชายหรือบุตรสาวเมื่อเขาแต่งงานท่านจะจัดการทำบุญเนื่องจากการแต่งงานหรือไม่

- 1. จัด
- 2. ไม่จัด

29. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำบุญเนื่องในการแต่งงาน

- 1. จะได้เป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว
- 2. ปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านศาสดา
- 3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
- 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

30. ในการทำบุญแต่งงานมีขบวนแห่ขันหมากด้วยหรือไม่

- 1. มี
- 2. ไม่มี

31. ท่านมีความเชื่ออย่างไรในข้อที่ 29

- 1. ปฏิบัติตามคำสั่งของท่านศาสดา
- 2. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
- 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

32. ในขบวนแห่ขันหมากประกอบด้วย หมากพลู ดันกล้อย ดันฮ้อย และเครื่องคู่ด้วยหรือไม่

- 1. มี
- 2. ไม่มี

33. ท่านมีความเชื่ออย่างไรในข้อที่ 32

- 1. จะได้เป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว
- 2. ปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านศาสดา
- 3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา

4. อื่นๆ (โปรดระบุ)
34. เมื่อขบวนแห่มาถึงก่อนที่จะเข้าบ้านเจ้าสาวมีการกั้นประตูป่าหรือไม่
1. มี
2. ไม่มี
35. ท่านมีความเชื่ออย่างไรในข้อที่ 34
1. เป็นประเพณีเพื่อสร้างความสนุกสนาน
2. ปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านศาสนา
3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
4. อื่นๆ (โปรดระบุ)
36. มีการทำบุญเนื่องจากการรับบุตรสะใภ้หรือไม่
1. มี
2. ไม่มี
37. ท่านมีความเชื่ออย่างไรในข้อที่ 36
1. จะได้เป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว
2. ปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านศาสนา
3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
4. อื่นๆ (โปรดระบุ)

2.4 การทำบุญเนื่องจากการไปทำฮัจญ์

38. ท่านเคยไปทำฮัจญ์หรือไม่
1. เคย
2. ไม่เคย
39. ถ้าท่านมีโอกาสได้ไปทำฮัจญ์ท่านจะทำบุญก่อนการไปทำฮัจญ์หรือไม่
1. ทำ
2. ไม่ทำ
40. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำบุญเนื่องจากการไปทำฮัจญ์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. จะได้เป็นสิริมงคลในการไปทำฮัจญ์
2. ปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของท่านศาสนา

- 3. เป็นการขอบคุณอัลลอฮ์ที่ทรงให้ได้ไปทำฮัจญ์
- 4. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
- 5. อื่นๆ (โปรดระบุ)

3. ความเชื่อและประเพณีในการทำบุญเพื่อผู้เสียชีวิตไปแล้ว

การทำบุญ 3 วัน 7 วัน 40 วัน 100 วัน ให้กับผู้ที่เสียชีวิต

41. ท่านมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณของผู้ตายยังคงวนเวียนอยู่ที่บ้านของเขาหรือไม่
 - 1. เชื่อ
 - 2. ไม่เชื่อ
 - 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)
42. เมื่อบุคคลในครอบครัวของท่านเสียชีวิตท่านจะจัดการทำบุญ 3 วัน 7 วัน ให้กับผู้ตายหรือไม่
 - 1. จัด
 - 2. ไม่จัด
 - 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)
43. ท่านจะเชิญผู้คนมาอ่านอัลกุรอานให้กับผู้ตายที่บ้านของผู้ตายคนละหนึ่งจบ เป็นเวลา 3 คืน หรือ 7 คืนหรือไม่
 - 1. ปฏิบัติ
 - 2. ไม่ปฏิบัติ
 - 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)
44. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำบุญ 3 วัน และ 7 วัน ให้กับผู้ตาย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - 1. เชิญคนมาขอคุอาฮ์ให้กับผู้ตายมากๆ ผู้ตายจะได้รับการอภัยโทษ
 - 2. ผลบุญต่างๆ ที่ทำจะส่งผลให้ผู้ตายพ้นจากการถูทรมานในหลุมฝังศพ
 - 3. วิญญาณของผู้ตายจะวนเวียนมาที่บ้านจึงต้องทำบุญไปให้
 - 4. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
 - 5. อื่นๆ (โปรดระบุ)

45. ในการทำบุญ 40 วัน มีพิธีส่งดวงวิญญาณ (ส่งโรห) ด้วยหรือไม่
1. มี
2. ไม่มี
3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)
46. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำบุญ 40 วัน ให้กับผู้ตาย
1. วิญญาณของผู้ตายยังคงวนเวียนอยู่ที่บ้านจึงต้องทำพิธีส่งวิญญาณ
2. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)
47. เมื่อครบ 100 วันในการตายของบุคคลในครอบครัวท่านจัดการทำบุญให้ผู้ตายหรือไม่
1. จัด
2. ไม่จัด
3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)
48. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำบุญเมื่อครบ 100 วันให้ผู้ตาย
1. เชิญคนมาขอคูดอกให้กับผู้ตายมากๆ ผู้ตายจะได้รับการอภิเษก
2. ผลบุญต่างๆ ที่ทำจะส่งผลให้ผู้ตายพ้นจากการถูกทรมานในหลุมฝังศพ
3. วิญญาณของผู้ตายจะวนเวียนมาที่บ้านจึงต้องทำบุญไปให้
4. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
5. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

4. ความเชื่อและประเพณีในการทำบุญในโอกาสต่าง ๆ

การทำบุญในวันพุธสุดท้ายของเดือนแฉะฟ้า

49. ท่านมีความเชื่อหรือไม่เกี่ยวกับเคราะห์กรรมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในวันพุธสุดท้ายของเดือนแฉะฟ้า
1. เชื่อ
2. ไม่เชื่อ
3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

50. ท่านเชื่อหรือไม่หากไม่ทำบุญในวันพุธสุดท้ายของเดือนเสาะ फिर ท่านจะประสบกับเคราะห์กรรมต่าง ๆ

- 1. เชื่อ
- 2. ไม่เชื่อ
- 3. อื่นๆ (โปรดระบุ)

51. ในการทำบุญในวันพุธสุดท้ายของเดือนเสาะ फिर มีการเขียนบางอายุชะตลงในภาชนะและนำน้ำนั้นมาแจกจ่าย คิมกินกันหรือไม่

- 1. มี
- 2. ไม่มี
- 3. อื่นๆ (โปรดระบุ)

52. ในวันพุธสุดท้ายของเดือนเสาะ फिर ท่านเคยละหมาดที่เป็นการเฉพาะหรือไม่

- 1. เคยปฏิบัติ
- 2. ไม่เคยปฏิบัติ
- 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

53. หากท่านเคยปฏิบัติในข้อที่ 52. ท่านมีความเชื่ออย่างไร

- 1. จะได้ปลอดภัยจากภัยพิบัติต่าง ๆ
- 2. ไม่ทราบ
- 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

การทำบุญในวันอาฮูรอ

54. ในวันที่ 10 ของเดือนมุหรรอมท่านทำบุญเนื่องในวันอาฮูรอหรือไม่

- 1. ปฏิบัติ
- 2. ไม่ปฏิบัติ
- 3. อื่นๆ (โปรดระบุ)

55. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำบุญเนื่องในวันอาฮูรอ

- 1. ปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านศาสดา
- 2. ระลึกถึงท่านนบีฮุหุ ซึ่งโดยสารเรือเนื่องจากน้ำท่วมโลกครั้งใหญ่
- 3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา

4. อื่นๆ (โปรดระบุ)

การทำบุญเนื่องในวันคล้ายวันประสูติของท่านศาสดา (เมอลิด)

56. ถ้ามีโอกาสท่านจะจัดทำบุญเมอลิดเนื่องในวันคล้ายวันประสูติท่านศาสดาหรือไม่

1. จัด
 2. ไม่จัด

57. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำบุญเมอลิดเนื่องในวันคล้ายวันประสูติท่านศาสดา

1. ผู้คนจะได้รำลึกถึงท่านศาสดา
 2. จะได้รับผลบุญจากการทำบุญ
 3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
 4. อื่นๆ (โปรดระบุ)

การทำบุญในคืนลัยละตุลเกาะดร์ในเดือนรอมฎอน

58. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำบุญในคืนลัยละตุลเกาะดร์ในเดือนรอมฎอน

1. หากทำบุญตรงกับคืนอันประเสริฐแล้ว (ลัยละตุลกอศร) จะได้รับผลบุญมากกว่า 1,000 เดือน
 2. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
 3. อื่นๆ (โปรดระบุ)

59. ในการทำบุญในเดือนรอมฎอนส่วนมากท่านเลือกทำในวันที่เท่าใด

1. วันที่ 27 ของเดือนรอมฎอน
 2. วันที่เป็นวันคี่ใน 10 สิ้นสุดท้ายของเดือนรอมฎอน
 2. ไม่จำกัดวัน
 3. อื่น (โปรดระบุ)

การทำบุญเนื่องในคืนนิศฟูชะอฺบาน

60. ท่านเคยทำบุญเนื่องในคืนนิศฟูชะอฺบานหรือไม่

1. เคย
 2. ไม่เคย

61. ในงานทำบุญเนื่องในคืนนิศฟูชะอุบานมีการอ่านซูเราะฮฺยาซีน 3 จบ และขอคูอาฮฺหลังจาก
ละหมาด มัฆริบหรือไม่

1. มี
 2. ไม่มี
 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

62. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำบุญเนื่องในคืนนิศฟูชะอุบาน

1. ทำตามแบบฉบับท่านศาสดา
 2. การงานต่าง ๆ ของมนุษย์จะถูกนำเสนอต่ออัลลอฮฺในคืนนี้ และอัลลอฮฺจะ
กำหนดปัจจัยยังชีพ อายุและอื่น ๆ ให้กับมนุษย์ในคืนนี้
 3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

การทำบุญเนื่องจากการบนบาน (นะซร์)

63. ท่านเคยทำบุญเนื่องจากการบนบานหรือไม่

1. เคย
 2. ไม่เคย

64. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำบุญเนื่องจากการบนบาน

1. ถ้าได้ในสิ่งที่บนบานไว้แล้วต้องจัดงานถ้าไม่จัดจะทำให้เกิดอันตราย
 2. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

65. เมื่อท่านมีความต้องการที่จะบนบานท่านจะบนบานกับสิ่งใด

1. อัลลอฮฺ
 2. โศ๊ะกีแชะฮฺ
 3. วิญญาน
 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

66. เหตุใดจึงมีการทำข้าวเหนียวเหลืองไว้ปิ้งในการทำบุญเนื่องจากการบนบาน

1. เพื่อจะได้เป็นสิริมงคล
 2. ไม่ทราบ เพราะปฏิบัติตามกันมา

3. อื่นๆ (โปรดระบุ)

การทำบุญขึ้นบ้านใหม่

67. ท่านทำบุญขึ้นบ้านใหม่เมื่อปลูกบ้านเสร็จหรือไม่

1. ทำ
 2. ไม่ทำ
 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

68. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำบุญขึ้นบ้านใหม่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. จะได้เป็นสิริมงคลแก่บ้านและผู้ที่อยู่อาศัย
 2. จะได้มีสิริสุข (ปัจจัยยังชีพ) เพิ่มขึ้นมากมาย
 3. เป็นการขอบคุณต่ออัลลอฮ์ที่พระองค์ทรงประทานบ้านหลังนี้
 4. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
 5. อื่นๆ (โปรดระบุ)

การทำบุญเนื่องจากการมีสิ่งมาทำรังอาศัยอยู่ในบ้าน

69. ท่านเคยทำบุญเนื่องจากการมีสิ่งมาอาศัยอยู่ในบ้านหรือไม่

1. เคย
 2. ไม่เคย
 3. อื่นๆ (โปรดระบุ)

70. ท่านมีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการทำบุญเมื่อมีสิ่งมาทำรังอาศัยอยู่ในบ้าน

1. เมื่อทำบุญต้อนรับจะทำให้บ้านนั้นได้ลาภอันมากมาย
 2. ปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านศาสดา
 3. ไม่ทราบถึงเหตุผลเพราะปฏิบัติตามกันมา
 4. ไม่ทราบเพราะไม่เคยปฏิบัติ
 5. อื่นๆ (โปรดระบุ)

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
 ผู้วิจัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแบบสอบถาม

1. รองศาสตราจารย์ คลมนรรัตน์ บากา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิรพันธ์ เดมะ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อิบราเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต
4. อาจารย์ ดร. อัปดุลเลาะ การ์รีนา
5. อาจารย์ ดร. นิเลาะ แวอุเซ็ง

(Manuscript)**Belief and Feast Customs Amongst Muslim in Ayutthaya****Abdullah Karina¹ Ibrahem Narongraksaket²****ABSTRACT**

This study research is aimed at studying the belief and the practice of doing merit (Tam boon: Thai) of the Muslims in Ayutthaya Province by studying documents concerned relating to the belief and the Faith in Islam and the Islamic principles concerning doing merit. The field research is conducted through sampling group concentrating on educated people, seniors and members of the masjid (mosque) in Ayutthaya Province. They are 400 people in member using questionnaires on the belief and practice of doing merit by Cronbach's alpha coefficient was 0.94. Using computer program SPSS For windows in analyzing data to be submitted in percentage and means.

The result of the research is that to do merit of The Muslim of Ayutthaya tends to be more correct to the Islamic precept than goes against it. That is to say the research which is focused on 3 major categories of doing merit came out with 13 types, 8 of which is corresponding to Islamic precepts. There are 1) to do merit in 'aqiqah, 2) on circumcision (Khitan) 3) on (Walimah) feast, 4) on going to hajj, 5) feast in Ramadan, 6) moving into a new house . 7) on a vow, 8) on the birthday of the prophet (Mawlid) The belief which does not go along with the Islamic precepts is 1. having feast on the last Wednesday of Safar Month 2. having feast on Arshura' 3. having sent on nisf al-Sha'ban (in the half of Sha'ban Month) 4. having feast in three days, seven days, forty days, and hundred days continuously, dedicating the reward to the deceased, The researcher does not find having feast on bees making hive in the house of Muslim Ayutthaya. This shows that some of their beliefs lie on Islamic precepts but some don't. This deviation might come from other factors mixing up with some ancient Persian. While others might come from Malay- ethnic of Northern Malaysia by coming of this group the Islamic culture is blended up with the local culture that originated various alien practices that are not Islamic. Any how, Ayutthaya Muslims have a firm belief that what was been practiced will bring them closer to Allah and His blissfulness by providing meals or doing merit as it is called. The result of this research is also found that some Muslims of Ayutthaya would like to do merit though having little sustenance. This indicates that Muslim of Ayutthaya prefer to be poor in the present world, but rich in the Hereafter, he Immortal world.

¹ Ph.D. (al-Qur'an and al-Sunnah)

² Ph.D. (Philosophy), Assistant Professor

ความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อับดุลเลาะ การ์รีนา¹ อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและความศรัทธาในอิสลาม และหลักการของอิสลามที่เกี่ยวกับการทำบุญ ส่วนในการวิจัยเชิงสำรวจกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้รู้ ผู้อาวุโส และประชาชนที่มีสภาพเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน 400 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อและประเพณีในการทำบุญ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.94 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS For window นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean)

ผลการวิจัยสรุปได้ คือ การทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความเชื่อที่ถูกต้องมากกว่าความเชื่อที่ขัดแย้งกับหลักการอิสลาม กล่าวคือ จากการศึกษาวิจัยการทำบุญ 3 ประเภท 13 ชนิดการทำบุญ มีการทำบุญถึง 8 ชนิดที่มีความเชื่อและการปฏิบัติในการทำบุญที่ถูกต้องตามหลักการ ได้แก่ 1. การทำบุญเนื่องจากการโกนผมไฟ 2. การทำบุญเนื่องจากการเข้าสูหนัด 3. การทำบุญเนื่องจากการแต่งงาน 4. การทำบุญเนื่องจากการไปทำฮัจญ์ 5. การทำบุญในเดือนรอมฎอน 6. การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ 7. การทำบุญเนื่องจากการบวช 8. การทำบุญเนื่องในวันคล้ายวันประสูติของท่านศาสดา (แมลิด) ส่วนความเชื่อที่ไม่ถูกต้องตามหลักการของอิสลาม ได้แก่ 1. การทำบุญเนื่องในวันพุธสุดท้ายของเดือนเสาะฟิร 2. การทำบุญเนื่องในวันอาชูรออู 3. การทำบุญเนื่องในคืนนิศฟูชะอฺบาน 4. การทำบุญ 3 วัน 7 วัน 40 วัน และ 100 วัน ให้กับผู้เสียชีวิตไปแล้ว และการทำบุญที่ผู้วิจัยศึกษาแต่พบว่าชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่ได้ปฏิบัติกัน ได้แก่ การทำบุญเนื่องจากการมีผัวมาทำรังอาศัยอยู่ในบ้าน ปราบกฏการณ์ในลักษณะดังกล่าว ซึ่งให้เห็นว่า ความเชื่อและการปฏิบัติของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้นบางอย่างตั้งอยู่บนหลักการของศาสนา และบางอย่างผิดเพี้ยนไปจากหลักการ ซึ่งการผิดเพี้ยนในลักษณะดังกล่าวอาจได้รับอิทธิพลจากศาสนาอื่น อันเนื่องมาจากการเข้ามาของมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยส่วนหนึ่งอพยพมาจากเปอร์เซีย และอีกส่วนหนึ่งจากกลุ่มเชื้อสายมลายูทาง

¹ Ph.D. (al-Qur'an and al-Sunnah)

² Ph.D. (Philosophy), ผู้ช่วยศาสตราจารย์

คอนได้ของประเทศไทย ซึ่งการเข้ามาดังกล่าวทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอิสลามกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเดิมที่มีอยู่ (นิรันดร์ ชันชวิธิ, 2543 : 3) จึงทำให้เกิดประเพณีต่าง ๆ มากมาย และไม่สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดเป็นหลักการศาสนาที่ถูกต้อง จึงทำให้การปฏิบัติบางส่วนนั้นไม่อยู่ในหลักการของศาสนาดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม มุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความเชื่อและความศรัทธาในการที่จะทำให้ตนเองนั้นได้รับความใกล้ชิดและความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ โดยการบริจาคที่เป็นอาหารหรือที่เรียกตามประสาชาวบ้านก็คือการทำบุญ ผลการวิจัยยังพบอีกว่า มุสลิมบางคนมีความประสงค์ที่จำทำบุญแม้ว่าตนเองนั้นจะมีปัจจัยยังชีพอยู่ไม่มากก็ตาม สิ่งนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า ชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประสงค์ที่จะเป็นผู้ที่มีฐานะยากจนในโลกคุณยาแห่งนี้ และเป็นผู้ที่มีความร่ำรวยในผลตอบแทนอัน โลกหน้า ซึ่งเป็นโลกที่ยั่งยืนชั่วนิรันดร์

บทนำ

โดยธรรมชาติมนุษย์มักมีพฤติกรรมตามแนวความคิดและความเชื่อในสิ่งที่ตนยึดถือ หรือศรัทธา สังกัดได้จากผู้เลื่อมใสศรัทธาในแนวความคิด ลัทธิความเชื่อ หรือศาสนาใดย่อมมีพฤติกรรมอยู่ในกรอบแนวความคิด ลัทธิความเชื่อหรือกรอบคำสอนของศาสนานั้น ๆ

พวงทอง ป็องภัก (2540 : 3) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับพฤติกรรมของมนุษย์ว่า

“ความเชื่อเป็นพฤติกรรมภายในที่เป็นนามธรรมซึ่งบุคคลภายนอกไม่สามารถจะมองเห็นได้ เป็นคุณสมบัติที่มีความสำคัญต่อคน เพราะมันทำให้คนเหนือกว่าสัตว์ พฤติกรรมภายในของคนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกมา มนุษย์จะแสดงพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอกตั้งแต่เกิดจนตาย”

จากคำกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับทัศนะของโรคเคช (Rocceach : 1970 อ้างในประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2520 : 2) ว่า “ความเชื่อเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดบุคคลกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ถ้าได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสม” เมื่อมนุษย์ส่วนมากมีความเชื่อถือศรัทธาในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็จะแสดงพฤติกรรมและปฏิบัติในสิ่งที่สอดคล้องกับสิ่งที่ตนเชื่อถือและศรัทธา อันเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการยอมรับต่อสิ่งนั้นๆ จนเป็นผลให้เกิดการแสดงพฤติกรรมออกมา

ความศรัทธาในศาสนา เป็นความเชื่อหลักที่มุสลิมทุกคนมี แต่เนื่องจากในระยะแรกยังไม่มีผู้นำคำอธิบายทางศาสนาที่สามารถจัดแนวความเชื่อเดิมได้ จึงทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีสาง นางไม้ อุกฤษยาม (พิทยา บุญวรรัตน์ และสมปอง ยอดมณี, 2544 : 95) ความเชื่อในเรื่อง

วิญญูญาณท้องถิ่น¹ การปฏิบัติทางมายาศาสตร์² ยังปรากฏให้เห็นได้ในประเพณี และพฤติกรรมต่างๆ ของสังคม เมื่อกลุ่มชนในสังคมหันมานับถือศาสนาอิสลาม ความเชื่อและการปฏิบัติดั้งเดิมไม่ได้หมดไปเสียทีเดียว แต่ได้มีการผสมผสานกลมกลืนกับศาสนาใหม่ (อิสลาม) และได้มีการปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน (สนิทร สมัครการ, 2539 : 65)

ความเชื่อนั้นมีการปลุกฝังต่อกันมาหลายชั่วอายุคน หากคนหนึ่งคนใดในสังคมไม่เจริญรอยตามในสิ่งที่สังคมได้ปฏิบัติกันมาผู้นั้นย่อมไม่เป็นที่ต้องการของสังคมดังที่สุริวงษ์ พงศ์ไพบุลย์ (2542 : 984) ได้กล่าวว่า

“ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่ง ซึ่งมักมีอิทธิพลต่อแนวคิด และพฤติกรรมของชาวบ้านกลุ่มนั้นอย่างลึกซึ้ง เพราะการสืบทอดความเชื่อมีการปลุกฝังสืบทอดกันมาหลายชั่วคน ผู้ให้การสืบทอดล้วนแต่ยึดถือปฏิบัติให้ประจักษ์ชัดเป็นต้นแบบอย่างกว้างขวางและมั่นคง และล้วนมีเจตนาที่จะปลุกฝังให้ผู้สืบสานคนเจริญรอยอย่างเคร่งครัด มักเป็นเงื่อนไขในการอยู่ร่วมกัน ผู้ปฏิบัติตามย่อมเป็นที่ยอมรับของคณาญาติและสังคม ส่วนผู้ฝ่าฝืนย่อมไม่เป็นที่ปรารถนา การปลุกฝังความเชื่อล้วนมีขึ้นนับแต่วินาทีแรกของผู้สืบต่อเริ่มเป็นสมาชิกใหม่ของสังคมนั้น ๆ การบ่มเพาะจึงเป็นการตัดแต่งไม้อ่อนให้ค่อยปรับเปลี่ยนตาม และเพิ่มพูนขึ้นจนกลายเป็นผู้สืบสานคนให้แก่คนรุ่นต่อ ๆ ไป”

จากความเชื่อที่เกิดขึ้นในสังคมทำให้เกิดประเพณีต่าง ๆ ตามความเชื่อเหล่านั้น ซึ่งสังคมที่มีความเชื่อแตกต่างกัน ก็ย่อมมีประเพณีที่แตกต่างกัน

คำว่าประเพณีตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พ.ศ. 2525 : 501) หมายถึง สิ่งที่นิยมถือประพฤติปฏิบัติสืบๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี และสมัชชใจดี และขรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2534 : 6-7) ได้กล่าวว่า ประเพณี คือ ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างเดียวกัน เป็นระเบียบแบบแผนที่จะเห็นว่าถูกต้องหรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ และปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิด หรือหมั้นแต่งงาน ตาย เป็นต้น

ประเพณีเกิดจากสภาพสังคม ธรรมชาติ ทัศนคติ เอกลักษณะ ค่านิยม และความเชื่อของคนในสังคมต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุต่างๆ ฉะนั้นเมื่อเวลาเกิดภัยพิบัติขึ้น มนุษย์จึงต้องอ่อนวอนร้องขอในสิ่งที่ตนคิดว่าช่วย

¹ ความเชื่อในเรื่องเจ้าที่ที่สิงสถิตอยู่ตามต้นไม้หรือสถานที่ต่าง ๆ

² วิชาที่ว่าด้วยลัทธิ เวทมนต์ คาถา และวิชายาคม แบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ โสยขาว หมายถึงวิชาลึกลับใช้เวทมนต์ในทางที่ดี เช่น ทำเครื่องรางของขลังป้องกันภัยอันตราย และโสยดำหมายถึง วิชาลึกลับใช้เวทมนต์ในทางชั่วร้าย เช่น ทำเสน่ห์ยาแฝด ทำให้คู่รักเลิกกัน เป็นต้น

ได้ เมื่อภัยพิบัตินั้นผ่านไป มนุษย์ก็แสดงความรู้คุณค่าต่อสิ่งนั้นๆ ด้วยการประกอบพิธีบูชา หรือการทำบุญเพื่อเป็นสิริมงคล ตามความเชื่อความรู้ของคนที่มีอยู่ เมื่อความประพาศนั้นคนในสังคมส่วนรวมถือปฏิบัติกันเป็นธรรมเนียมหรือเป็นระเบียบแบบแผน และปฏิบัติต่อกันมา การปฏิบัติดังกล่าวจึงกลายเป็นประเพณีของสังคมนั้น (สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, 2536 :18)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีประชากรส่วนหนึ่งนับถืออิสลาม การเข้ามาของอิสลามในจังหวัดนี้มาจากหลายกลุ่มหลายเชื้อชาติ ส่วนหนึ่งได้มาจากแนวรีอะฮ์ ซึ่งมาจากมุสลิมชาวเปอร์เซียที่นำมาเผยแพร่ในดินแดนแห่งนี้ อีกส่วนหนึ่งมาจากแนวสุนนะฮ์ (ซุนนีย์) ที่นำมาถ่ายทอดโดยมุสลิมเชื้อสายอาหรับ ซึ่งถ่ายทอดผ่านทางกลุ่มเชื้อสายมลายูที่อาศัยอยู่ในดินแดนตอนใต้ของประเทศไทย (นิรันดร์ ชันชวิธิ, 2543 : 3)

การเข้ามาของอิสลามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอิสลามกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเดิมที่มีอยู่ (นิรันดร์ ชันชวิธิ, 2543 : 3) จึงทำให้เกิดประเพณีต่างๆ มากมาย เช่น ประเพณีการทำบุญ ซึ่งถือเป็นประเพณีหนึ่งที่ชาวมุสลิมในจังหวัดนี้ปฏิบัติกันเป็นประจำ การปฏิบัติดังกล่าวบางส่วนตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง บางส่วนอยู่บนพื้นฐานของความไม่ถูกต้อง บางส่วนเป็นซิริก (การตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์) เช่น การทำบุญโกนผมไฟเมื่อทารกคลอดมาได้ 7 วัน การทำบุญ 3 วัน 7 วัน 10 วัน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว การทำบุญเพื่อส่งดวงวิญญาณ หรือที่เรียกว่า พิธีส่งรุษ (حور) จะจัดขึ้นในวันที่ 40 นับจากวันตาย โดยมีความเชื่อว่าดวงวิญญาณของผู้ตายยังวนเวียนอยู่ที่บ้าน จึงจัดทำพิธีส่งดวงวิญญาณ การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ โดยมีความเชื่อว่าจะได้รับความสิริมงคลกับบ้านและผู้ที่อยู่อาศัย และการทำบุญเมื่อมีผีงเข้ามาทำรังอาศัยอยู่ในบ้าน โดยมีความเชื่อว่าจะมีลาภมาประสพ เป็นต้น ซึ่งความเชื่อและการปฏิบัติเหล่านี้บางส่วนรับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธ พราหมณ์และฮินดู

ประเพณีการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ผู้วิจัยประสงค์จะศึกษานี้ เป็นประเพณีการทำบุญที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ โดยผู้วิจัยได้แบ่งประเพณีการทำบุญออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. การทำบุญเพื่อคนที่มีชีวิตอยู่ โดยใช้ช่วงอายุของคนเข้ามาเกี่ยวข้อง เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเสียชีวิต
2. การทำบุญเพื่อผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว เช่นการทำบุญ 3 วัน 7 วัน 10 วัน 40 วัน 100 วัน
3. การทำบุญในโอกาสต่าง ๆ เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การทำบุญเมื่อมีผีงมาอาศัยอยู่ในบ้าน เป็นต้น

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นล้วนแล้วเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมีความเห็นว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาเรื่องดังกล่าว เพื่อให้รู้ถึง

ความเชื่อและประเพณีในการทำบุญที่ถูกต้องในอิสลาม และรู้ถึงความเชื่อและประเพณีในการทำบุญที่ปฏิบัติโดยชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กอปรกับเรื่องดังกล่าวยังไม่มีผู้ใดที่ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลอย่างจริงจัง จะเป็นประโยชน์และข้อมูลสำหรับอนุชนรุ่นหลัง และผู้ที่สนใจได้ทำการศึกษาค้นคว้าต่อไป

วัตถุประสงค์

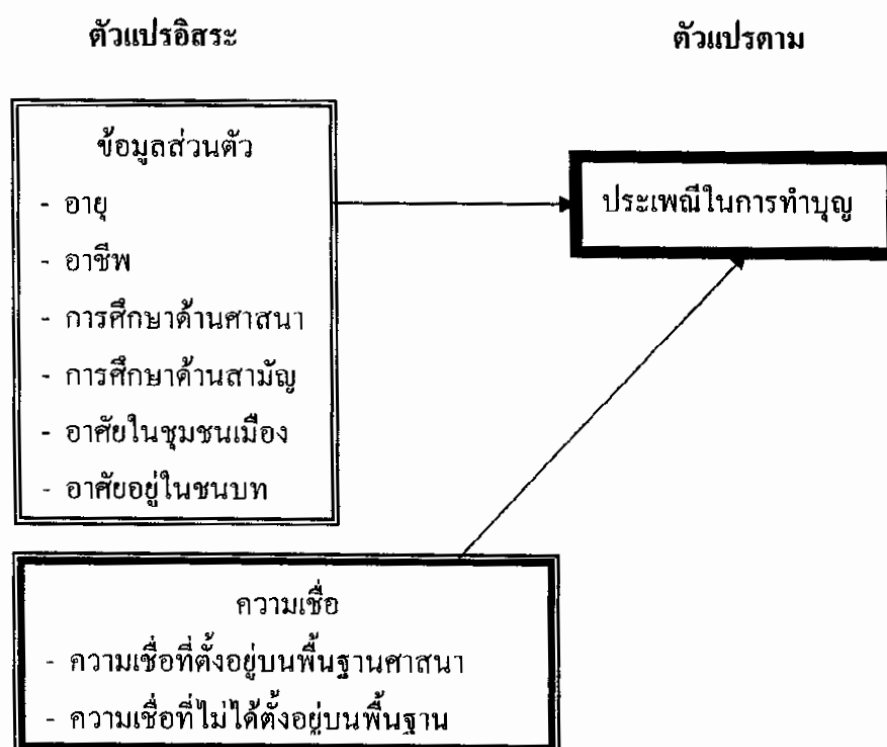
1. ศึกษาความเชื่อและประเพณีในการทำบุญตามหลักการของอิสลาม
2. ศึกษาความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้ทราบถึงความเชื่อและประเพณีในการทำบุญที่ถูกต้องในอิสลาม
2. ได้ทราบถึงความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. ได้นำเสนอข้อมูลและหลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับความเชื่อและประเพณีในการทำบุญที่ถูกต้องแก่ชาวมุสลิม และผู้สนใจทั่วไป

กรอบแนวความคิด

ผู้วิจัยมีกรอบแนวความคิดในการวิจัย ดังนี้

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความเชื่อ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ ความคาดหวัง หรือสมมติฐานที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจของบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่มีเหตุผลหรือ ไม่มี และอาจจะต้องอยู่บนพื้นฐานทางศาสนาหรือไม่ก็ตาม แต่ทำให้บุคคลนั้นมีกรอบของความคิดเห็น หรือพฤติกรรมที่แสดงออกโน้มเอียงไปตามนั้น

ประเพณีในการทำบุญ หมายถึง การทำบุญที่บุคคลในชุมชนนั้นๆ ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนเป็นระเบียบแบบแผน และยังคงถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน

สัปบุรุษประจำมัสยิด หมายถึง มุสลิมที่คณะกรรมการมัสยิดมีมติรับเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด และมีชื่ออยู่ในทะเบียนสัปบุรุษ โดยผู้นั้นเป็นสัปบุรุษมากกว่าหนึ่งมัสยิดในเวลาเดียวกันไม่ได้

อะกีเกาะฮฺ หมายถึง สัตว์ที่เชือดพลีทานให้แก่ทารกในวันที่เจ็ดนับตั้งแต่วันแรกเกิดด้วยการเชือดสัตว์ใหญ่ เช่น อูฐ วัว หรือสัตว์เล็ก เช่น แพะ แกะ และนำเนื้อสัตว์ที่เชือดมาทำเป็นอาหารเลี้ยงหรือแจกจ่ายให้แก่ทุกคนยากจนและมั่งมี รวมทั้งแก่หมอศฺคูงครรภ์

สุนนะฮฺ หมายถึง แนวทางการปฏิบัติของท่านเราะฮฺลุล ﷺ ทั้งในด้านคำพูด การกระทำ การยอมรับ และคุณลักษณะต่าง ๆ ของท่าน

ฎะฮฺรีเกาะฮฺ หมายถึง กลุ่มผู้ที่ยึดครุเป็นหลักในการดำเนินชีวิตโดยการเชื่อฟังปฏิบัติตามครุโดยไม่คำนึงว่าครุนั้นจะสั่งใช้ในสิ่งที่ผิดต่อหลักการศาสนาหรือไม่ก็ตาม

ซิริฎ หมายถึง การนำสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาเทียบเคียงหรือนำมาเคารพสักการะภักดีที่นอกเหนือจากพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ

ศุรอฟาต หมายถึง บรรดาการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เป็นความชั่วร้าย และความอธรรม จะนำมาซึ่งการตั้งภาคีต่ออัลลอฮฺ ﷻ

ฎอฆูต หมายถึง ทุกสิ่งที่ถูกเคารพภักดี อื่นจากอัลลอฮฺ ﷻ ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ ญิน ชัยฏอน และอื่น ๆ โดยพวกเขามีความพอใจหรือยินดีต่อการเคารพภักดีนั้น

ญาสีลียะฮฺ หมายถึง บุคหนึ่งที่เต็มไปด้วยความชั่วร้าย ความอธรรมต่าง ๆ มากมาย ก่อนการที่มุฮัมมัดจะถูกแต่งตั้งให้เป็นเราะฮฺลุล หรือก่อนอิสลาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ทั้งกัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทั่วไป และความศรัทธาในอิสลาม อันได้แก่ ความหมายของการศรัทธา องค์ประกอบของการศรัทธา ความสำคัญของการศรัทธา ความประเสริฐ ของความศรัทธา ความศรัทธาของชาวอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ ความศรัทธาของกลุ่มพรีอก และอันตรายของความศรัทธาที่ขัดแย้งกับอิสลาม และศึกษาหลักการปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้อง ประเพณีในการทำบุญ โดยครอบคลุมด้านต่าง ๆ อันได้แก่ เจื่อนใจในการปฏิบัติตามประเพณี เจื่อนใจของการทำบุญที่ถูกตอบรับจากอัลลอฮ์ และการทำบุญชนิดต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิจัยถึงความ เชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการเก็บข้อมูลด้วย แบบสอบถาม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับประชากร และกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้รู้ ผู้อาวุโส ชาวบ้านที่เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ 400 คน จาก จำนวนประชากรมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้งหมดประมาณ 35,025 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น เพศชาย 16,889 คน เพศหญิง 18,136 คน (สำมะโนประชากรและเคหะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2543, 2544 : 40)

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อและประเพณีใน การทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 78 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 คำชี้แจงเกี่ยวกับแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของ กลุ่มตัวอย่าง และตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับความเชื่อและประเพณีในการทำบุญ โดยมีค่า สัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.94.

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ศึกษาความเชื่อ ความศรัทธาในอิสลามและประเพณีในการทำบุญตามหลักการของอิสลามจากเอกสารด้านอิสลามศึกษา และเอกสารทั่วไป และใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจโดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For windows โดยหาค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปรากฏผล ดังนี้

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีการทำบุญที่มีความเชื่อถูกต้องตามหลักการมีดังนี้ ได้แก่ 1. การทำบุญเนื่องจากการโกนผมไฟ 2. การทำบุญเนื่องจากการเข้าสูหนัด 3. การทำบุญเนื่องจากการแต่งงาน 4. การทำบุญเนื่องจากการไปทำฮัจญ์ 5. การทำบุญในเดือนรอมฎอน 6. การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ 7. การทำบุญเนื่องจากการบอบาน 8. การทำบุญเนื่องในวันคล้ายวันประสูติของท่านศาสดา (เมอลิด) ส่วนความเชื่อที่ไม่ถูกต้องตามหลักการของอิสลาม ได้แก่ 1. การทำบุญเนื่องในวันพฤหัสบดีของเดือนเศาะฟัร 2. การทำบุญเนื่องในวันอาชูรออ 3. การทำบุญเนื่องในคืนนิศฟูชะอฺบาน 4. การทำบุญ 3 วัน 7 วัน 40 วัน และ 100 วัน ให้กับผู้เสียชีวิตไปแล้ว และการทำบุญที่ผู้วิจัยศึกษาแต่พบว่าชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่ได้ปฏิบัติกัน ได้แก่ การทำบุญเนื่องจากการมีผิงมาทำรังอาศัยอยู่ในบ้าน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการทำบุญทุกชนิดที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้น แสดงให้เห็นว่า ชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้นมีความประสงค์ที่จะให้ตนเองนั้นเป็นผู้

ที่ได้รับการโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ จึงพยายามที่จะจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำบุญเพื่อได้รับผลตอบแทนจากพระองค์ หากแต่ถ้ามีการทำบุญบางประเภทที่มีความเชื่อและพิธีกรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม โดยการลอกเลียนแบบมาจากศาสนิกอื่น ซึ่งบางครั้งอาจมองว่าไม่เป็นอะไร ทว่าในด้านของหลักการแล้วถือว่าการปฏิบัติดังกล่าวไม่เป็นอนุมัติ ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่

1 ((من تشبه بقوم فهو منهم))

ความว่า “ผู้ใดเลียนแบบกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่ง เขาผู้นั้นย่อมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มชนนั้น”

ดังนั้น ความเชื่อหรือความศรัทธาในอิสลามและประเพณีในการทำบุญจำเป็นที่จะต้องมีแบบฉบับจากท่านเราะสูล ﷺ บรรดาเศาะหาบะฮ์ ซึ่งท่านเราะสูล ﷺ ได้รับรองการปฏิบัติของพวกเขาไว้ และการอิมานที่สมบูรณ์ การปฏิบัติที่ถูกต้องย่อมนำมาซึ่งความผาสุกทั้งในโลกนี้และโลกหน้า อันเป็นสถานที่พำนักอันถาวรชั่วนิรันดร์

﴿ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ﴾ (سورة الحشر بعض من الآية : 7)

ความว่า “และสิ่งใดที่ท่านเราะสูลได้นำมาให้พวกท่าน ดังนั้น พวกท่านจงยึดสิ่งนั้นไว้ และสิ่งใดที่ท่านเราะสูลห้ามพวกท่านจากสิ่งนั้น ดังนั้น พวกท่านจงหลีกเลี่ยงจาก (สิ่งนั้นเถิด)” (ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 7 สูเราะฮ์อัลหัจร)

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจากข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

สำหรับผู้นำศาสนาและบุคคลทั่วไป

1. ผู้นำศาสนาไม่ว่าจะเป็น โต๊ะอิหม่าม คอเต็บ บิลาล และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับการศึกษาที่ถูกต้องในอิสลาม โดยจัดให้มีการบรรยายเกี่ยวกับเรื่องของการศรัทธาและการปฏิบัติที่ถูกต้องอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ

¹ ส่วนหนึ่งของหะดีษบันทึกโดยIbn Hibban, หะดีษหมายเลข 437 al-Dhahabi, หะดีษหมายเลข 15/599 al-Albani, 2000 กล่าวว่ หะดีษหะดีษศอญีเยร์ (Sahih Sunan Abi Dawud หะดีษหมายเลข 4031)

2. มุสลิมควรให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับการศึกษาหลักการศรัทธาในอิสลาม และวิธีปฏิบัติ เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องกับวิถีทางแห่งหลักบัญญัติอิสลาม

สำหรับการวิจัย

1. ควรทำการวิจัยเรื่องนี้ในกลุ่มประชากรที่แตกต่างออกไป เช่น มุสลิมในต่างจังหวัด และอาศัยอยู่คนละภาคของประเทศ
2. ควรทำการวิจัยเรื่องนี้ในเชิงคุณภาพแบบเจาะลึก โดยเลือกศึกษาเป็นบางกรณี เช่น การทำบุญคนเพื่อผู้เสียชีวิตไปแล้ว เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลเชิงลึก
3. ควรทำการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติด้านอื่น ๆ เช่น ความเชื่อในเรื่องของไสยศาสตร์และเครื่องรางของขลัง เป็นต้น
4. และประการสุดท้ายควรทำการวิจัยที่เกี่ยวกับความเชื่อของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีต่อเจ้าพระคุณตะเกีย และกิ๊วะฮะฮุฎเขาทอง

تم بحون الله تبارك وتعالى

و على الله اعلى نبينا وحبينا المصطفى محمد وعلى آله وصحبه أجمعين

والحمد لله رب العالمين

บรรณานุกรม

- กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ สำนักสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัชมมนตรี. 2544. *สำมะโนประชากรและเคหะ* จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัชมมนตรี.
- นิรันดร์ ชันชวธิ. 2542. "การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อ และการปฏิบัติทางศาสนาของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา". วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. มหาวิทยาลัยมหิดล. (สำเนา)
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2520. *ทัศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมอนามัย*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์.
- พวงทอง ป็องภัย. 2540. *พฤติกรรมศาสตร์เบื้องต้น*. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พิทยา บุษรรัตน์ และสมปอง ยอดมณี. 2544. *เกาะปันหยี : เวทีบูรกรรมกลางน้ำ*. กรุงเทพฯ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่น, 2546.
- สนิท สมักรถาร. 2539. *ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย วิเคราะห์เชิงสังคม – มานุษยวิทยา*.
กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมชัย ใจดี และ บรรยง ศรีวิริยาภรณ์. 2534. *ประเพณีและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา
พานิชย์.
- สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. 2536. *ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์. 2542. “ความเชื่อของชาวภาคใต้” ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม
2 หน้า 983 – 984 กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทย
พานิชย์.
- , 2542. “ความเชื่ออันเนื่องแต่ลัทธิและศาสนาของชาวภาคใต้” ในสารานุกรม
วัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 2 หน้า 985-984 กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรม
วัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพานิชย์.
- วิทยาลัยอิสลามศึกษา. 2546. *ตารางเทียบพัญจนะฮ์อาหรับ-ไทย*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี.
- al-Albani, Muhammad Nasir Addin. 2000. *Sahih Sunan Abi Dawud*. al-Riyad : Maktabah al-
Ma'arif Li al-Nashr wa al-Tauzi'a.
- al-Dhahabi. 1402. *Sairu al-A'alam al-Nibla'a*. 2 nd ed. Bairut : Muassasah al-Risalah.
- , 1405. *al-'Ibru fi Kabar Min Khabar*. Dar al-Kutub al-'Ilmiah.
- al-Tabarani, Sulaiman Ibn Ahmad Ibn Ayyub. 1983. *al-Mu'jam al-Kabir*. al-Mausil : Maktatah
al-'Ulum wa al-Jukm.
- al-Tirmizi, Muhammad Ibn I'sa. 1983. *Sunan al-Tirmizi*. Bairut : Dar al-Fikr.